

ШЧАСЛІВЫ той чадае, які ўвесь час быў у гульні, які зведаў радасць пераможы і боль прайграўшага, які паспрабаваў сябе ў розных ролях. Чалавек нараджаецца, і мы ўключаем яго ў сваю гульню. Настайнікам і бацькам тут адведзена вялікая місія — яны ўводзяць дзіця ў гульню, навукаю яго праймаюць і знаёмяць з гульнявым светам, а таксама прадстаўляюць матчынасць, каб дзіця стварала свае гульні.

Гульня ўжо даўно трапіла ў поле зроку педагогічнай навукі. Настайнікі аразумелі, што толькі праз такую форму работы можна дамагчыся пэўных вынікаў. Пры метадычным і правільным выкладанні дзіця пазнае і сумее, але калі гуляе, то можа спазнаць і выказаць свае пачуцці, а гэта ўжо адно з найважнейшых уласцівасцей дзіцяці.

Напярэдадні Міжнароднага дня абароны дзіцяці ў Мінску прайшоў фестываль "Свет гульні і іграк". Ініцыятарам і арганізатарам яго выступілі Міністэрства адукацыі, Акадэмія паслядыпломнай адукацыі, Беларускі навукова-метадычны цэнтр гульні і іграк, Мінскае гарадское ўпраўленне адукацыі. З усяёй Беларусі з'ехалі на фестываль праймаўнікі дашкольных устаноў (школы, што школа пакінула гэтаму палюзу па-за ўвагі), выкладчыкі педагогічных навуковых устаноў, вучоныя. Мерапрыемства можна лічыць міжнародным, бо ў ім прынялі ўдзел педагогічныя работнікі з суседніх дзяржаў — Расіі і Украіны. Было цікава паслухаць Л.Ю.Якіменка, начальніка аддзела дашкольнай адукацыі Міністэрства адукацыі і навукі Украіны. Яна расказвала пра развіццё асяроддзе як ужо развіццё асяроддзе ў асяроддзе асяроддзе дашкольнай адукацыі на Украіне. Вялікі ўважліва таксама ўспрымалі словы вядомага вучонага з Расіі — С.Л.Навасельскага, загадчыка лабараторыі гульні і развіцця дашкольнай адукацыі ў дашкольнай адукацыі ў групе "Дашкольнае дзіцэнства" імя А.В.Запарэчнага, акадэміка Расійскай акадэміі прыродазнаўчых навук, кандыдата псіхалагічных навук.

Праграма фестываля была змяшчальнай. Акрамя гэтых на ім выступілі — Т.М.Карасялёва, начальнік упраўлення дашкольнай адукацыі Міністэрства адукацыі, кандыдат педагогічных навук, дацэнт ("Асноўныя тэндэнцыі і перспектывы развіцця дашкольнай адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь"), Е.А.Панько, прафесар кафедры агульнай і дзіцячай псіхалогіі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя М.Танка ("Гульня ў базавай нацыянальнай праграме "Палеска", І.У.Жытко, загадчыца лабараторыі дашкольнай адукацыі Нацыянальнага інстытута адукацыі, кандыдат педагогічных навук, дацэнт ("Канцэптуальныя падыходы да класіфікацыі і адукацыі і гульнявага абстаўляння").

Удзельнікам фестываля была таксама дадана магчымасць пазнаёміцца з накіраванымі дзейнасцю і давацца пра перспектывы развіцця Беларускага навукова-метадычнага цэнтру гульні і іграк. І наведваўшы ўдзельнікі фестываля пазнаёміліся з накіраванымі дзейнасцю і давацца пра перспектывы развіцця Беларускага навукова-метадычнага цэнтру гульні і іграк.

Удзельнікам фестываля была таксама дадана магчымасць пазнаёміцца з накіраванымі дзейнасцю і давацца пра перспектывы развіцця Беларускага навукова-метадычнага цэнтру гульні і іграк.

Фестывалі

Ното ludens у дзіцячым садку

Ното ludens — чалавек, які гуляе. Гэта больш за наўсёгды назва вядомага філосафа Хайнзіна вельмі значыць адну істотную істотнасць чалавеча нарочы і homo sapiens, homo universalis і інш. Філосаф глядзіць як у вяду. Гісторыя нашай цывілізацыі, асабліва апошняга стагоддзя, яскрава даказала, што гэта насамрэч так: усе нашае жыццё — гэта адна вялікая і бясконца гульня. Адпаведна і людзі ў ёй — артысты...

дзіцячым садку Мінска, каб пазнаёміцца з накіраванымі дзейнасцю і давацца пра перспектывы развіцця Беларускага навукова-метадычнага цэнтру гульні і іграк.

Асяроддзе для гульні

Нацыянальная праграма "Палеска" адрозніваецца ад іншых тым, што гульня — гэта самастойная дзейнасць дзіцяці, і абавязкова выхаванне дашкольнай адукацыі ў групе "Дашкольнае дзіцэнства" імя А.В.Запарэчнага, акадэміка Расійскай акадэміі прыродазнаўчых навук, кандыдата псіхалагічных навук.

Развіццёвае прадметна-гульнявае асяроддзе павінна служыць штуршком да ўзнікнення ў дзіцяці жадання чым-небудзь займацца, з чым-небудзь пазнаёміцца, пагуляць. Выхаванне не павінна наважываць свае гульні. У дзіцяці павінна быць такое права — выбіраць сабе гульню.

Разам з нацыянальнай праграмай "Палеска" нашыя дашкольныя дзіцячыя установы павінны быць такімі, каб дзіцяці было цікава гуляць і вучыцца.

Так, у "Першым кроку" яно прадстаўлена праз работу інтэраактыўна. Прастора пакоя кожнай групы дзіцяці падзяляецца на цэнтры, па асноўных аспектах развіцця дзіцяці. Цэнтры бываюць асноўныя і дапаможныя (абавязкова ў кожнай групе павінна быць кутчоўка адасоблення). Можна зрабіць калі і такіх цэнтраў. Назавем некаторыя — "Сюжэтная-ролевая гульня", "Канструктарскі", "Прыродазнаўства", "Матэматыка", "Мастацтва" і г.д. Кожны цэнтр мае свае цацкі, сваю мэблю. Асноўныя цэнтры — яны адпавядаюць патрабаванням узросту дзіцяці і дапамагаюць выконваць патрабаванні вучэбна-выхаваўчага плана. Дапаможныя — дае дзіцяці магчымасць раскрасіць свой пазіцыяны і задавальняць патрэбы кожнага дзіцяці. Так, у адной групе пры дапамозе васьмі такіх цэнтраў можна дзейнасць адначасова рознымі відамі дзейнасці. Дзеці навукаю асэнсавана, самастойна правяраюць свае веды, якія яны атрымалі ад выхавальцаў раней. Праз гульню яны знаходзяць адказы на пытанні і лёгка навукаю.

Марыя Мантэсры (італьянскі педагог) вызначыла галоўную задачу для дзіцячых садкоў — забяспечыць "сваёй" для натуральнага працэсу сама-развіцця дзіцяці, стварыць асяроддзе, якое ёсць істотна гэтаму. Яна гаварыла, што дзіця валадуе духоўным патэнцыялам самаразвіцця. Педагогіка М.Мантэсры з'яўляецца "асяроддзенай". Нашы выхавальцы і педагогі не працуюць па ўсталяваным установах, а падыходзяць да ўсяго творча. Яны ствараюць умовы для гульні (цацкі, дапаможнікі, месца, час), дапамагаюць дзіцяці (але калі на тое ёсць вострая патрэба, бо выхавальца — наглядальнік за развіццём дзіцяці). Всперсодкаваным навукаю ўсім працэсам выхавальцаў работы па напашаным месцы гульні і гульнявым уменням. У сучасных Мантэсры-групках ёсць акадэмічны асяроддзены "зон" — цэнтры цікаўнасці (рухальнай і практычнай жыццё, сенсорная, матэматычная, развіцця маўлення, пісьма і чытання, жасцімна альбо напісаны, існуючы таксама куткі пераапрацоўкі, тэатралізацыі і ролевай гульні, выяўленчай дзейнасці, канструктыва і музыцыравання).

Асноўным сродкам арганізацыі навукаю ў сістэме М.Мантэсры — гульнявая практыкаванні са спецыяльна распрацаваным матэрыялам. Дзеці і іх бацькі называюць Мантэсры-дапаможнікі цацкамі, а шматлікія практыкаванні — гульнямі. Гульня можа расказаць пра дзіця шмат чаго. Таму яе лічыць свосабылівым тэстам. Калі правільна ацэньваць гульнявую дзейнасць дзіцяці, то можна выявіць — тып нервовай дзейнасці, яго эмацыянальны стан, асабліва хатняга выхавання, узровень развіцця мыслення і маўлення, якасць яго самаацэнкі, як будуюцца адносіны з акружэннем, прыкметы творчасці пачаткі і г.д. У сувязі з тым, што гульня з'яўляецца і вядучай дзейнасцю, і сродкам навукаю, і сродкам развіцця ўвагі, памяці, мовы, мыслення і падрыхтоўкі да школы, сродкам інтэграцыі велау, а таксама сродкам развіцця здольнасцяў, самастойнасці, яна можа таксама з'яўляцца сродкам карэкцыі.

У якія гульні гуляць нашым дзецям

Ці могуць неспецыялісты праймаваць нашым дзіцям гульні і цацкі? Пытанне, якое прытула падае фестываль, на самай справе нясць вялікую пагрозу нашаму будучаму, калі ім хутка не зніцца.

На Беларусі больш за 40 прадпрыемстваў выпускаюць цацкі і гульнявую прадукцыю (больш за 800 найменняў). Іх нельга называць неспецыялістамі, бо яны вырабляюць добрыя па якасці прадукты, якія запатрабаваны нашымі пакупнікамі. Многія эксперты сваё тавар за мяжу. Напрыклад, пірамідкі, каталкі, канструктары, пасочныя наборы, якія вырабляюцца ў ААТ Ру-дзенька, падабавіцца і дзіцям, і іх бацькам. Прадпрыемства вырабляе цацкі з пластыка і вышывае 50 найменняў. Раз у год іх асартымент абнаўляецца і дапаўняецца. Сваю працу яны будуць зыходзіць з аналізу рынку збыту, работы канкурэнтаў і валома, абіраючыся на свой уласны вопыт (а вопыт у прадпрыемствах з 80-гадовым стажам — вялікі!). Навукова-педагогі, якія займаюцца праблемамі гульні і цацкі, нярэдка наракаюць на вытвор-

цаў, маўляў, тыя не прыслухоўваюцца да іх меркаванняў, не адгукваюцца на іх прапановы. Вытворцы жэ заклопачаны не толькі якасцю свайго тавара, але і тым, які ён будзе мець поспех. Для іх асноўнае — поспех выкілае прапанову. Яны не могуць сабе зараз дазволіць займацца вырабам тых цацак і гульняў, якія прапануюцца ім нашым навукоўцам, бо гэта, на іх думку, занадта "сыры" матэрыял.

Нашыя дзеці гуляюць у тэлевізійныя гульні. Зараз яны "захаваюцца" на тэлевізійку і пакемо-наў. У апошняй трэба паўчацца, як раскрасіць гульню. Спачатку ўвесь свет захапіў іх тамагу-чы, а зараз — пакемонамі (згнімі кішчонкі моштарамі). Многія бацькі і настаўнікі запэкоўваюцца пакемонамі сваіх дзіцяў. Праз СМІ мы дэвеліравалі, што ў Саудзускай Аравіі ў сакавіку гэтага года забаранілі гульню "Пакемон", бо так завадала розумам саудзкіх дзіцяў, прапанаваў сінэйзм і з'яўляецца азартнай гульняй, удзельнічаючы ў якой забараняе іслам. Група наместкіх псіхалагаў правяла даследаванне сярод школьнікаў і прышла да высновы, што пакемонаў павяшчаванне ўзровень дзіцячай агрэсіўнасці і выхоўваючы нявысвіда да навакольнага асяроддзя. Яны сцвярджаюць, што такая, на першы погляд, бескрыўная гульня — цыннічы эксперымент над дзіцямі ўсёго свету. А хтосьці на гэтым ужо заробіў не адзін мільярд долараў!

Як уратаваць нашых дзіцяў ад цацак і гульняў, якія насцую школу і здароўе? На фестываль прытула адказу. Вытворцы цацак павінны працаваць супольна з навукоўцамі. Мы ж, у сваю чаргу, будзем усяляк прапанаваць і раскламаваць іх вырабы, нашы ачыненыя цацкі і гульні.

Самі дзеці некалі адкрылі і стварылі першую цацку. Вытворцы пазней толькі палепшылі яе, удасканалі рознымі механізмамі. У сучасных цацках ужо цацка распаўсюд тую першую, — грубую і прымытну. Але дзіця і зараз з аднолькавай радасцю гуляе з лялькай, якую яно скурула з розных тканін, і з той, якая сама хадзіць, міграе вачыма і нешта вымаўляе. На самай жа справе складаныя, дасканалыя цацкі менш за ўсё займаюць дзіця. Зразумела, што дзеці іх жадаюць, але калі атрымліваюць, то іх ішчэе звычайна быдла кароткім. Дарослыя ў гэтым таксама вінаваты, бо імат разор папярэдняга дзіця, што цацка — дарэка, таму з ёй трэба быць асцярожным. У дзіця ёсць жывое жаданне — задаволіць сваю любоў і пазнаёміцца з унутраным механізмам. Дзеці аддаюць перавагу простым цацкам — з імі яны могуць і могуць знайсці магчымасць пошука і свабоднага праяўлення сваёй фантазіі.

Першага чэрвеня ўдзельнікі фестываля пайшлі ў дзіцячы парк імя М.Горькага на свята. Святая, якое мы, дарослыя, навадзілі да Дня абароны дзіцяці. Тыя, хто трапіў у гэты дзень у парк, захапіліся дзіцямі — іх таленавіцасцю, прыгажосцю, жыццёвасцю. Дзеці, якія заўсёды, вылучылі нас, дарослых, бо ператварылі мерапрыемства "за нагоды" — у свята. Дзякуй ім!

Святлана КІРСАНОВА.

Асцярожна: СНІД

Веды моладзь не разбэшчаюць

Так ужо павялося: як лячыць і вучыць — у нас ведае любі і кожны. І не толькі ведае, але і ахвотна раздае баспаўняныя парады навакольным. Нават не падатражваючы, што яны часам не толькі бескарныя, але горшы за тое — шкодныя. Кожны напаскоў на памылкі мае права, але вось наважываць недакладную інфармацыю астатнім, ды яшчэ праз сродкі масавай інфармацыі — нельга. Разам з тым у рэдакцыі рэспубліканскіх газет і часопісаў часта прыходзіць лісты пра тое, што антысідэйская рэклама разбэшчае наву моладзь. На жаль, нярэдка чытацкія водзкі і меркаванні друкаваныя рэдакцыямі навастаных выданняў без кампартыярэаў спецыялістаў. І атрымліваецца, што апошняе слова застаецца за дыстэнтатам, якія не маюць аніякага дачынення ні да навукі, ні да практыкі. Але любой справе эмоцыі — дрэнны дарачок.

Абвінавачанні накіраваныя на разбэшчванне моладзі выказваюцца ў адрас школ. Нашую школу абвінавачваюць у тым, што яна, а не ведае, але нават з дапамогай дупы ў навукаўнай праграме не разбэшчае секс-урокаў. Пра маральна-палавое выхаванне з падлеткамі асяроддзя гаворыцца на паказаных мерапрыемствах. Прычым, які права, не настаўнікі, а спецыялісты — медыкі, псіхалогі — і па тэме з бацькамі. Пры гэтым неабходна інфармацыя старанна абрабешча і асцвяшчаць. Сваю гтоду бацькі лаюць па дзіцях прычынах, ці не могуць самі гаварыць "пра гэта" з дзіцямі, ці не ведаюць, як да гэтых дзіцяў падыходзіць. На самай справе, не пераконаваць жа дзіцяці-касікаў, што "мы з мамай знайшлі цыбе ў капсусе, магчыма, бусел падлінуў...", а сказаць праўду ў многім асцярожна і пераважана. Вось і давароў школа знаёміць дзіця з гэтай дапаўняльнай інфармацыяй.

Трэба не забываць, што дзеці — прадукт выхавання. Таму школа заклікана не толькі даваць веды па асобным прадметам, але і рыхтаваць сваіх вучніцкую да дарослага жыцця. Не кожнаму за школьным парогам спатрэбіцца складаны матэматычны ўраўненні, замежныя мовы, вядзенне глыбокай асері вышэйшай гор на другой палове тымнага шара, але кожны павінен ведаць і ўмець аказаць першую дапамогу чалавеку, уменні, простыя спосабы, нахілы, хавары. Таму магчымы людзі павінны валодаць інфармацыяй аб прэзерватывах з мэтай папярэджання нежаданага іжарвання, ВІЧ-інфекцыі і інфекцыі, што перадаюцца палымі шляхам. Гэта тлумачыцца тым, што разам з перадачай ВІЧ-інфекцыі праз іжарванне ўвядзенне наркотыкаў і іжарванне распаўсюджвае атрымаў палымі шляхам перадачы ВІЧ-інфекцыі. Каб разарваць заганае кола і знізіць рызыка заражэння смяротна небяспечным вірусам, хацелася б наркотыкі ліквідаваць і забараніць, а моладзь пераконаць у прымуспі сексуальнага жыцця ў шлюб, з пастаянным партнёрам. Хто адважыцца паўстаць супраць сямейнай вернасці? Думам, сямейнае не знойдзецца. Але гэта на словах. А на справе ў мільёнах сямейных пар з вернасцю аднаму-адзінаму нека не складаецца. Таму медыкі прапанаваюць выкарыстоўваць эфектыўныя прадукцыі сродкаў прэзерватыў.

У сваю чаргу забавочанне інфармацыі пра некаторыя тэмы з'яўляе сярод моладзі прыклад да сумных наступстваў. Сотні інакшых людзей ужо з'явіліся ў "пекле" і акіж падавацца на наркатычнай залежнасці і віруччав да нармальнага жыцця! Толькі навадзіць мы адкрыта і права стаіць гаварыць пра тое, чым заклучаецца механізм збытка дзеяння наркотыкаў на чалавечы арганізм. І вымушаны прызначыць 3-а ма-

ральных блізкасці недаданылі сітуацыю. Калі на ўлік у наркадыспансер сарт трапілі 13-15-гадовыя, зразумела: безнадзейна спазніліся з прадпратыкай. Каб сітуацыя не паўтарылася з перадачай ВІЧ-інфекцыі палымі шляхам, прапанаваць выкарыстанне прэзерватыва неабходна.

Каб максімальна засцерачы насельніцтва ад небяспечнага прэзерватыўна. У рэспубліку яны паступаюць з Польшчы, Германіі, Чэхіі, Бельгіі, Тайланда, ЗША, Паўднёвай Карэі, В'етнама. Кожная партыя на мяжы праходзіць гігіенічную рэгістрацыю ў Міністэрстве аховы здароўя, падчас якой выбір 2-а даследуюць у лабараторыях з мэтай вызначэння паказчыкаў беспякі і нейтральнасці.

Дакой групы тавараў народнага спажывання можна аднесці прэзерватыў? Магчыма, да сродкаў аховы здароўя і беспякі чалавека. Гэта значыць, якія аказваюцца ў адным іжару з аўтаматэматычнымі беспякі, выратавальнымі коламі, сігналізацыяй, вогнетушыцелямі і інш. Ці можна ўважыць, каб у прэс разгаворнава ваўнажыя кампанія супраць гэтых сродкаў? Нейкая бізгнэзідэа. Чаму ж тае не падавацца без яны вінаваткам прэзерватыў?

Справа ў тым, што "прыхільнікі" маральнасці і манаваннасці шлюбнага менавіта ў ім уладзілі пазроў сямейнаму часу, а тым, хто выбір 2-а прапанаваць, прылічы да распусніцтва і праўніцкай Хрыста. Калі б яны ведалі, якія не арыганічныя іны ў сваёй "праўніцкай" гнэзідэа ў ЗША антыпрэзерватыўны бунт перажылі гадоў дзесяці таму. Там таксама кітэ спрабавалі даказаць, што латэксная гума ад ВІЧ-інфекцыі абараніць не можа. Маўляў, небяспечны вірус праз яе поры пранімае свабодна. А каб абавязваць не сумняваўся і лепш засвоіў урок, рэкламную раскрутку атрымаў вядомая фраза: "Абараніцца ад ВІЧ з дапамогай прэзерватываў усё роўна, што лавіць калі валайбоўнай сеткай". З пункта гледжання слоўтвортчасі ўдала і востра, хоць і абсалютна даказана. Але рэклама падзейнічала. Многія малядыя людзі пасля такой інфармацыі выключылі са свайго жыцця прэзерватыў. Аднак і на зойцы прадпаведніцкай паловага ўстрыманні не адгукнуліся. У выніку ўзровень ВІЧ-інфекцыі ў ЗША рэзка пайшоў уверх. Федэральная ўлада, звязаная з намішамі антыпрэзерватыўнай акцыі, выдзелілі мільёны долараў на правядзенне незалежных даследаванняў. У іх і арганізацыі кантролю ўдзельнічалі Інстытут здароўя ЗША, таварыства спажываў, Упраўленне па харчовых прадуктах і левых рэчываў GLUA (FDA). Глобальная праграма па СНІДзе Сусветнай арганізацыі аховы здароўя, Агенства па

міжнародным развіццём. Заіжалежная грамадзкая атрымаў вычарпаны аказ на пытанне — прэзерватыў беспячны і надзейны. Даследчыкі, якія вывучалі латэксныя прэзерватыўны, сцвярджаюць, што поры з'яўляюцца вынікам пападання пылукоў паветра ці пабочных часцінак падчас выбару прэзерватываў, якія вырабляюцца метадам двайнога ці трынаго пагружэння, што зніжае магчымасць утварэння скаржанаў, якія пранімаюць праз усе слэй прэзерватыва. Аўтары зрабілі выснову, што нават у самым горшым выпадку прэзерватыў да абароны, якая ў 10000 разоў зніжае рызыка заражэння ВІЧ у параўнанні з неабароненым кантактам, а шматлікія даследцы даказалі, што праз поры латэкснага прэзерватыва небяспечны вірус не пранімае. Нават калі дзіцяці, што невялікі працэнт прэзерватываў мае мікрапакіраваныя поры, гэта практычна не ўплывае на яго эфектыўнасць, бо ВІЧ не валодае здольнасцю самастойна рухацца.

Адначасова медыкі нігзіралі за сямейнымі парамі, якія правялі разам больш за 10 гадоў і якіх хто-небудзь адзін хворы на ВІЧ. Выкладу заражэння гэтым вірусам пры выкарыстанні прэзерватываў не зарэгістравана. Такім чынам, калі правільна і пастаянна вырабляюцца гэты сродка, то ён ад заражэння ВІЧ абараніць. Спецыялісты адназначна яго называюць у 98 працэнтах.

Калі ж вешці гаворку пра абсалютную надзейнасць... Існуе два спосабы: поўнае сексуальнае ўстрыманне і інтэнтыўнае ўвядзенне толькі паміж вернымі адзін аднаму людзямі. Менавіта гэта і прапанаваў у мадальдэі асяроддзі. Аднак не будзем забавіцца, што з трох тысяч ВІЧ-інфіцыраваных, якія жывуць у рэспубліцы, больш як 80 працэнтаў вядуць сексуальна актыўны пад жончы. Яны і іх каханыя павінны ведаць, як зрабіць секс беспячным. Да таго ж у адно іжарванне пераважвала дарослага чалавека немагчыма. Вось чаму прапанаваць здаровага ладу жыцця (а гэта не толькі беспячны секс, але і гарманічнае духоўнае, і фізічнае развіццё) павінны займацца разам з медыцынскімі ўстановамі ўсе дзяржаўныя структуры, заіжалежны ў здароўе намы. Пры гэтым не варта забывацца, што канцэпцыю правільнага паводзінаў нельга называць слай. У чалавека заўсёды павінны быць выбар, які ён павінен рабіць свабодна. Але для таго, каб на ішчэі рашыцца, неабходны веды. І забароны на іх быць не можа.

Прапанаваць насельніцтву як надзейны прадпратычны сродка прэзерватыў, медыкі не сумняваюцца, што для кожнага было б лепш устрыманне ад выпадковых палымых сувязяў. Але спробы зрабіць устрыманне і ўвядзенне манаваннага сямейнага жыцця пакуль навадзілі чы прыкладу да жалюдага выніку. Мільёны людзей да такіх паводзінаў кітэ не гатовыя. Аднак гэта не значыць, што іх нельга абараніць ад смяротна небяспечнай хваробы. Вось чаму не толькі медыкі Беларусі, але і ўсяго свету, Сусветная арганізацыя аховы здароўя прапанаваюць надзейную абарону, якую зольны забяспечыць латэксныя прэзерватыў. І з гэтым праймаўнікам выбір 2-а дзіцяцкае выніку. Мільёны людзей да такіх паводзінаў кітэ не гатовыя. Аднак гэта не значыць, што іх нельга абараніць ад смяротна небяспечнай хваробы. Вось чаму не толькі медыкі Беларусі, але і ўсяго свету, Сусветная арганізацыя аховы здароўя прапанаваюць надзейную абарону, якую зольны забяспечыць латэксныя прэзерватыў. І з гэтым праймаўнікам выбір 2-а дзіцяцкае выніку. Мільёны людзей да такіх паводзінаў кітэ не гатовыя. Аднак гэта не значыць, што іх нельга абараніць ад смяротна небяспечнай хваробы. Вось чаму не толькі медыкі Беларусі, але і ўсяго свету, Сусветная арганізацыя аховы здароўя прапанаваюць надзейную абарону, якую зольны забяспечыць латэксныя прэзерватыў. І з гэтым праймаўнікам выбір 2-а дзіцяцкае выніку. Мільёны людзей да такіх паводзінаў кітэ не гатовыя. Аднак гэта не значыць, што іх нельга абараніць ад смяротна небяспечнай хваробы. Вось чаму не толькі медыкі Беларусі, але і ўсяго свету, Сусветная арганізацыя аховы здароўя прапанаваюць надзейную абарону, якую зольны забяспечыць латэксныя прэзерватыў. І з гэтым праймаўнікам выбір 2-а дзіцяцкае выніку. Мільёны людзей да такіх паводзінаў кітэ не гатовыя. Аднак гэта не значыць, што іх нельга абараніць ад смяротна небяспечнай хваробы. Вось чаму не толькі медыкі Беларусі, але і ўсяго свету, Сусветная арганізацыя аховы здароўя прапанаваюць надзейную абарону, якую зольны забяспечыць латэксныя прэзерватыў. І з гэтым праймаўнікам выбір 2-а дзіцяцкае выніку. Мільёны людзей да такіх паводзінаў кітэ не гатовыя. Аднак гэта не значыць, што іх нельга абараніць ад смяротна небяспечнай хваробы. Вось чаму не толькі медыкі Беларусі, але і ўсяго свету, Сусветная арганізацыя аховы здароўя прапанаваюць надзейную абарону, якую зольны забяспечыць латэксныя прэзерватыў. І з гэтым праймаўнікам выбір 2-а дзіцяцкае выніку. Мільёны людзей да такіх паводзінаў кітэ не гатовыя. Аднак гэта не значыць, што іх нельга абараніць ад смяротна небяспечнай хваробы. Вось чаму не толькі медыкі Беларусі, але і ўсяго свету, Сусветная арганізацыя аховы здароўя прапанаваюць надзейную абарону, якую зольны забяспечыць латэксныя прэзерватыў. І з гэтым праймаўнікам выбір 2-а дзіцяцкае выніку. Мільёны людзей да такіх паводзінаў кітэ не гатовыя. Аднак гэта не значыць, што іх нельга абараніць ад смяротна небяспечнай хваробы. Вось чаму не толькі медыкі Беларусі, але і ўсяго свету, Сусветная арганізацыя аховы здароўя прапанаваюць надзейную абарону, якую зольны забяспечыць латэксныя прэзерватыў. І з гэтым праймаўнікам выбір 2-а дзіцяцкае выніку. Мільёны людзей да такіх паводзінаў кітэ не гатовыя. Аднак гэта не значыць, што іх нельга абараніць ад смяротна небяспечнай хваробы. Вось чаму не толькі медыкі Беларусі, але і ўсяго свету, Сусветная арганізацыя аховы здароўя прапанаваюць надзейную абарону, якую зольны забяспечыць латэксныя прэзерватыў. І з гэтым праймаўнікам выбір 2-а дзіцяцкае выніку. Мільёны людзей да такіх паводзінаў кітэ не гатовыя. Аднак гэта не значыць, што іх нельга абараніць ад смяротна небяспечнай хваробы. Вось чаму не толькі медыкі Беларусі, але і ўсяго свету, Сусветная арганізацыя аховы здароўя прапанаваюць надзейную абарону, якую зольны забяспечыць латэксныя прэзерватыў. І з гэтым праймаўнікам выбір 2-а дзіцяцкае выніку. Мільёны людзей да такіх паводзінаў кітэ не гатовыя. Аднак гэта не значыць, што іх нельга абараніць ад смяротна небяспечнай хваробы. Вось чаму не толькі медыкі Беларусі, але і ўсяго свету, Сусветная арганізацыя аховы здароўя прапанаваюць надзейную абарону, якую зольны забяспечыць латэксныя прэзерватыў. І з гэтым праймаўнікам выбір 2-а дзіцяцкае выніку. Мільёны людзей да такіх паводзінаў кітэ не гатовыя. Аднак гэта не значыць, што іх нельга абараніць ад смяротна небяспечнай хваробы. Вось чаму не толькі медыкі Беларусі, але і ўсяго свету, Сусветная арганізацыя аховы здароўя прапанаваюць надзейную абарону, якую зольны забяспечыць латэксныя прэзерватыў. І з гэтым праймаўнікам выбір 2-а дзіцяцкае выніку. Мільёны людзей да такіх паводзінаў кітэ не гатовыя. Аднак гэта не значыць, што іх нельга абараніць ад смяротна небяспечнай хваробы. Вось чаму не толькі медыкі Беларусі, але і ўсяго свету, Сусветная арганізацыя аховы здароўя прапанаваюць надзейную абарону, якую зольны забяспечыць латэксныя прэзерватыў. І з гэтым праймаўнікам выбір 2-а дзіцяцкае выніку. Мільёны людзей да такіх паводзінаў кітэ не гатовыя. Аднак гэта не значыць, што іх нельга абараніць ад смяротна небяспечнай хваробы. Вось чаму не толькі медыкі Беларусі, але і ўсяго свету, Сусветная арганізацыя аховы здароўя прапанаваюць надзейную абарону, якую зольны забяспечыць латэксныя прэзерватыў. І з гэтым праймаўнікам выбір 2-а дзіцяцкае выніку. Мільёны людзей да такіх паводзінаў кітэ не гатовыя. Аднак гэта не значыць, што іх нельга абараніць ад смяротна небяспечнай хваробы. Вось чаму не толькі медыкі Беларусі, але і ўсяго свету, Сусветная арганізацыя аховы здароўя прапанаваюць надзейную абарону, якую зольны забяспечыць латэксныя прэзерватыў. І з гэтым праймаўнікам выбір 2-а дзіцяцкае выніку. Мільёны людзей да такіх паводзінаў кітэ не гатовыя. Аднак гэта не значыць, што іх нельга абараніць ад смяротна небяспечнай хваробы. Вось чаму не толькі медыкі Беларусі, але і ўсяго свету, Сусветная арганізацыя аховы здароўя прапанаваюць надзейную абарону, якую зольны забяспечыць латэксныя прэ

Ваенная лірыка

Ёсць абавязку пачуццё святое...

Міхалі ІСАКОЎСКІ

Агеньчык

Хлопца з хаты праводзяць
На паціэй, з ім
Развіталася дзеўчына
На парозе сваім.

І хлапец, азірнуўшыся,
У начным тумане
Любаваўся агеньчыкам
На дзявочым акне.

Ён сустраўся з вялікаю
Франтавою сям'ёй,
І сябры былі слаўныя,
І таварышы ў ёй.

Ды знаёмую вуліцу
Згадаў хвіліч няжкоў:
Дзе ж ты, дзеўчына любая?
Дзе ж, агеньчык ты мой?

І сяброўка далёкая
Хлопцу-востакі шле
Пра трыгоў дзявочыя,
Пра пачуцці свае.

Што было ні загалана —
Ціхім сном не мілыя,
І дачасна агеньчык той
Не пагасне ў акне.

І на сэрцы так раслася
У байца-хлалучка
Ад такога сэрцачнага
Ад яе пісьмака.

Ненавіснага ворага
Ён мацней шчы б'е
За Радзіму савецкую,
За агеньчыка яе.

Аляксандр ТВАРДОЎСКІ

У гэтым, што не ўсе прыйшлі з вайны.
Я ведаю, няма майёй віны.
Наўжо ж я не збіраю бы іх, няўжо ж —
Ёсць абавязку пачуццё святое —
Не дапамог бы? Спрэчка не пра тое.
Так, не пра тое, але ўсё ж, усё ж...

Аляксей ФАЦЬЯНАЎ

Дзе ж вы, дзе цяпер,
сбры-аднапалчане?

Майскімі кароткімі ночамі
Сціхнуў гул бязлітасных баёў...
Дзе ж вы, дзе цяпер, сбры-аднапалчане,
Хто са мной нялёгі шлях прайшоў?

І ля новых вясні перад хатай
Я хаджу, калі трава ў расе.
Мо да нас сюды знаймага салдата
Ветрык спадарожны занясе?

Мы згадалі б з ім сваю трыгоў,
Як гублялі бі нам цяжкім.
І па поўнай узлі б за перамогу,
За сяброў дабавілі б мы з ім.

Калі ты выпалкам нежанаты,
Не турчы — улада не міне:
Надта ж тут у нас

прыгожыя дзяўчаты,
Як і песні ў нашай старане.

Дом табе калгасам пабудуем,
Каб мілаш было — не без падстаў:
Тут жыў герой — ад нас адвёў бяду ён,
Родны край жыццём абараняў.

Майскімі кароткімі ночамі
Сціхнуў гул бязлітасных баёў...
Дзе ж вы, дзе цяпер, сбры-аднапалчане,
Хто са мной нялёгі шлях прайшоў?

Пераклад з рускай мовы
Юлія МІХАЙЛІЧЭВСКА

Сваё 150-годдзе адзначыў Свята-Мікалаеўскі гарнізонны сабор у Брэсцкай крэпасці-героі. Ён узвышаецца ў цэнтры воінскага мемарыяла і сёння захоўвае на сабе адбітак былых войнаў.

Свята-Мікалаеўскі гарнізонны сабор многае перажыў за сваю 150-гадовую гісторыю. Па крупінах збіраў яе ў архівах айцец Ізар нават калі лямачу ўчывіўся ў Санкт-Пецярбургскай духоўнай акадэміі. Пра тое, што ўвабраў у сабе гэтыя паўтары стагоддзі, і расказаў ён нашаму пазнаўчачаму карэспандэнту.

— Будаўніцтва Свята-Мікалаеўскай гарнізоннай царквы пачалося ў 1851 годзе. Менавіта тады на найвысачэйшым імператарскім указанні вядомы архітэктар Расіі XIX стагоддзя Давід Грым склаў праект будаўніцтва храма. Узводзіўся ён у грэчаскім стылі з велічным купалам. А ў 1906 годзе храм быў расісаны ў раманскім стылі, перайменаваны ў Свята-Мікалаеўскі гарнізонны і стаў галоўным воінскім храмам Заходняй рускай акругі.

Першая сусветная вайна абрушыла на яго сцены многія кілаграмы снарадаў. У 1915 годзе ў Расію былі эвакуіраваныя вайны, фундамента міру сабор разам з Заходняй Беларуссю ўвайшоў у склад Рэчы Паспалітай.

З 1922 па 1930 гады храм быў перабудаваны па праекце польскага архітэктара ў рыма-каталіцкі гарнізонны касцёл Святога Крыстафа. Настаяцель касцёла — шэф-пап-коўнік Антоній Мацікевіч — быў кіраўніком капеланскай службы Войска Польскага. Ужо ў верасні 1939 года храм разам з польскімі салдатамі ўступіў у сутычку з нямецкімі войскамі. Сведчанне тых дзён — след бомбы, якая разарвалася на апсідзе аптара.

— А з 1939 па 1941 гады тут знаходзіўся чырвонаармейскі клуб?

— Так, у гісторыі сабора быў і такі факт. Але ў чэрвені 1941-га разам з вайнамі Брэсцкай крэпасці гарнізонны сабор вытрымаў не адну атаку нямецка-фашысцкіх войскаў, жудасныя бамбёжкі і абстрэлы. Ён бачыў кроў і смутак абаронцаў пачаўся. Справа чыны кулям, асколкамі снарадаў і бомб, зранены, ён так і стаў шмат гадоў пасля вайны.

У 1994 годзе храм зноў вярнуўся да рускай праваслаўнай царквы. Неўзабаве на добраахвотных ахвяраваннях прыхаджан, войнаў, фундамента пачалося яго аднаўленне. Акрамя снарадаў і бомб зрабілі сваю справу дажджы і вецер. Час не пашкадаваў ні сцен, ні падмуркаў, усё больш разбурае іх.

— Але нягледзячы на цяжкія ўражэнні Свята-Мікалаеўскай гарнізоннай сабор уяўляе сабой пераўтварыўся...

— ...І сваёй белізнай вяртаецца да больш вядомай гісторыі назвы — «Белая царква».

За мінулыя гады храм наведлі Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка, Патрыярх Маскоўскі і ўсё Русі

Аляксій ІІ, прэзідэнт Украіны Леанід Кучма, палітычныя дзеячы як блізкага, так і далёкага замежжа... Салдаты, афіцэры, генералы, прадстаўнікі замежных ваенных дэлегацый часта наведваюць храм.

— І на службу прыходзяць?

— Зразумела ж. Людзі адчуваюць патрэбнасць у царкве. І гэта ідзе на карысць Айчыны! Мы падтрымліваем цесную сувязь з воінскімі калектывамі. Вячашча, прайсці абрад хрышчэння прыходзяць у гарнізонны сабор не толькі беларускія вайсковыя, прыязджаюць да нас таксама расійскія афіцэры і нават генералы.

— Гавораць, людзі адчуваюць тут асаблівае аўру?

— Безумоўна. У свой час менавіта тут размаўляўся старажытны горад Брэсце. На працягу стагоддзяў тут жылі людзі — таму гэта намолае месца.

Пад купалам храма дагэтуль ляжаць чалавечыя астанкі. Падчас абароны Брэсцкай крэпасці сабор некалькі разоў пераходзіў з рук у рукі. Мы спрабавалі некай паглыбіць падполле і адразу наткнуліся на косці.

— А з падземнымі хадамі не сутыкаліся? Ходзяць чуткі, што вялікія яны не толькі да ўскраіны крэпасці, але і далей.

— Сабор мае тры паверхі. Служба вядзецца ў вялікай зале трэцяга, а зоймой — і ў так званым малым храме другога паверхі. Але ёсць і першы паверх. Старажылы памятаюць нават, што вяла туды вятнава лесвіца. Але ўсё гэта страчана.

— Гэта значыць, сабор захоўвае нічога няма тайнаў і загадкаў?

— Так. Напрыклад, ці ведаеце вы, што ацалела храм пры дапамозе некалі вельмі перадавой камінай сістэмы? Так ацалелі палачы, рымскія лезні... Якім чынам гэта было зроблена тут?

— Але і ў будаўніцтве храма, напэўна, былі свае тэхналогіі, выкарыстоўваліся трывалыя матэрыялы, раз выставіў сабор і пад разбураўшым агнём, і ў галы бяспамятства...

— Ведаеце, а аднаўляем жа святыню мы царскай цэрай. Хоць і няшмат яе застаўся, але шукаем. Можна паглядзець, і Вы знойдзеце на той ці іншай пацінцы кляймо 1883, 1865 гадоў...

— Вы збіраецеся ствараць пры Свята-Мікалаеўскім саборы капіцу?

— Пабудаваць яе плануем на тэрыторыі Брэсцкага ваенна-спітальна, насупраць аперацыйнага аддзялення. Я ляжаў у ваенным шпіталі, бачыў афіцэраў, салдат, ветэранаў, якіх ідуць на аперацыі. У душы кожны з іх маліўся аб поспеху і спадзяваўся на Бога. Ведаеце, няверуючых людзей няма. У іх жыццё кожны чалавек зяртаецца да сваёй духоўнасці. Капіца будзе ўсяляч у людзей надзею. І гэта наша даўня абаронца Айчыны. Спадзяюся, на працягу двух гадоў мы яе пабудуем.

— Шэсцьдзесят гадоў таму храм-воін вытрымаў адно з найсур'езнейшых выпрабаванняў у сваёй гісторыі...

Гутарыла
Святлана МАКАРАВА.

P.S. Жадаючы аказаць паспяховую дапамогу Свята-Мікалаеўскаму гарнізоннаму сабору могуць пералічыць грашовыя сродкі на р/р 3015001041006, код 201 у Брэсцкае аддзяленне «Белзнешэканомбанка».

I.

Шмат народных мсціўцаў ваявалі ў Ліпчанскіх пушчах, што раскінулася ў Дзягільскім і суседніх раёнах. Парызанскія брыгады штотдзень грамілі гітлераўцаў. Вадзіў іх на аперацыі сувязны Іосіф Філідовіч. Слава пра яго падзіў разляцелася на ўсю Беларусь. Але сёння ўжо мала хто ведае пра гэта.

...Стала суровае вясенне сорака другога года. Змрочны, цяжкі час. Агнём і мячом фашысты ўкраіналі «новы парадок»: паллі вёскі, вёшалі і расстрэльвалі людзей. Народныя мсціўцы разграмілі варожыя гарнізоны ў Дзяржыне, Накрашках, Казлоўшчыне, Жалудку і іншых буйных населеных пунктах. Парызанскі рух на Дзягільшчыне меў сапраўды інтэрнацыянальны характар. У Ленінскай брыгадзе змагаліся беларусы, рускія, паліцы, украінцы, башкіры, татары, славакі, чэхі, югаславы. Шмат слаўных спраў на рахунак разведчыка-француза Леона Эра. Не так даўно ён быў на Гродзеншчыне, сустракаўся са сваімі баявымі сябрамі.

Смелыя, дзёрзкія напаўдзены на варожыя аб'екты моцна ўстрыжвалі акупантаў. Было ясна, што фашысты рыхтуюцца правесці буйную карную аперацыю. На бліжэйшых станцыях у тэрміновым парадку разгружалі войскі, якія накіроўваліся на фронт, сталі часцейшымі вобшы, арышты, допыты, расстрэлы. Гітлераўцы мелі намер у час блакаты знішчыць у пушчы ўсіх да аднаго «бальшавіцкіх бандытаў».

Каб паставіць ворагу трывалую заслопу, неабходна было аб'яднаць разрозненыя сілы народных мсціўцаў. У снежні сорака другога года на хутары селяніна Якуба Пуіты быў падпісаны загад аб стварэнні Ленінскай партызанскай брыгады. Камандзірам яе быў прызначаны капітан Фёдар Міхайлавіч Сінічкін, начальнікам штаба — старшы лейтэнант Барыс Аляксандравіч Булат, якія пазней былі ўдасцелены звання Герою Савецкага Саюза. Затым фарміраваліся брыгады імя Кірава, Пешамайскай, імя Варашылава і іншыя. Ліпчанская пушча стала непрыступнай крэпасцю для ворага.

Партызаны вялі настойлівыя, жорсткія баі. Параненых становілася ўсё больш. Ён патрабавалася тэрміновае лячэнне. Што ж рабіць з імі? Зімою ў палатку іх не пакладзеш. Пакінуць на хутары іх у вёсцы — надна вялікая рызыка. Напрада затыгнулася. Але камандзіры сышлі на адным: што б там ні было, арганізаваць пастаянны партызанскі шпіталь. Неабходна было тэрмінова адшукаць для гэтага глухое надзейнае месца. Пушча вялікая, але...

У самую цяжкую хвіліну на дапамогу партызанам прайшоў сувязны з вёскі Пушча Ліпчанская Іосіф Юр'евіч Філідовіч.

— З любога становішча ёсць выйсце. Ведаю адзін востраў сярод самага непараходнага балота. Ніякі фашыст туды не прабярэцца...

Рэдкія знаўца тутэйшых мясцін, найвострынейшы паліцыйны І.Ю.Філідовіч паказаў востраў, скрозь зарослы лесам, сярод вялікага, непараходнага нават у самыя моцныя маразы балота. Прайсці туды можна было толькі па адной звілістай сцяжынке, па нябачаных нават паблізу клядах. Вакол — бяздонная дрытва. Чалавек, які не ведаў праходу ў рызыкнуў бы прайсці на востраў, адразу чакала пагібель.

І вось у партызан закіпала работа. Тут, на востраве, абсталявалі шпіталь: выкапалі зямлянкі, пабудавалі хлебнакарню,

лазны, склады. Усе аб'екты — у выглядзе пяхот, каб не прыкметлівы самалёты. Праз некалькі дзён партызанская лягчэбніца пачала дзейнічаць. Параненых і хворых транспартавалі на спецыяльных навіках санітары. Колькі тады было ва ўсіх аптэмізму і надзеі, цяжка перадаць словамі. Да пачатку блакаты на востраве паступіла каля пяцідзесяці параненых партызан.

Народныя мсціўцы вялі ўпартае стрымліваючы баі. Але калі навіска пагроза акружэння, камандзір брыгады Фёдар Міхайлавіч Сінічкін адразу змяніў тактыку. Сталі прарывацца адрозы ў двух напрамках: у бок Налібоцкай пушчы і ў бок лесу паміж Слонімам і Баранавічам. Умела маневруючы па глухих сцяжынках, народныя мсціўцы пазбавіліся ад праследвання.

А вось у шпіталі засталіся некалькі дзесяткаў хворых і параненых. Што рабіць з імі? Камбрыг загадаў больш лёгкіх адправіць у атралы, а астатнім захоўваць найстражэйшую дысцыпліну, нічым сябе не выдаваць. Так і зрабілі! Размаўлялі толькі шпэтам. Ежу часова не гатавалі. Карысталіся сухім пайком.

У снежні сорака другога пачалася першая, вельмі жорсткая блаката пушчы. Фашысцкія самалёты бязлітасна бамбілі партызанскую зону. Зямля ўздрыгвала ад гулкіх выбухаў бомб, мін і снарадаў. Вогненныя трасы кулямётаў і аўтаматаў палілі вогнём. Карнікі, прачэсваючы лесныя масівы, спадзяваліся на лёгкую здабычу, але не ўлічылі самую «дзёрзкую» — баявыя і маральныя якасці народных мсціўцаў. Шчыльна акружыў, узяў народных мсціўцаў у калёны акупантам так і не ўдалося.

Адчуваючы смротную небяспеку, Іосіф Юр'евіч Філідовіч адправіў старэйша сына Івана і малодшага ўнука Леаніда за Нёман. Два малодшыя сыны, Канстанцін і Мікалай, які пайшлі вясной сорака першага года на зборы, быццам канулі ў вечнасць, праралі без вестак... На хутары засталіся дзед, нявесткі і дванаццацігадовы ўнук Фёдар, якія дагледзілі хворых...

Сапраўднай базой для ўкрыцця і дастаўкі параненых на востраў быў хутар Філідовічаў. Сюды іх прывозілі на санях або падводах. Суправаджаючыя, як правіла, заставаліся. Бацька ці яго сын Іван, а часцей за ўсё ўнук Фёдар выратавалі, адвозілі параненых па такой знаёмай і роднай для іх дарожцы. Ва ўмоўленым месцы іх чакалі санітары. Сцяжынку пільна засыпалі хваёй, загадзя прыбраўшы клады.

У шпіталі, вядома, не хапала лекаў, патрэбнага інструменту. Некай Філідовіч даведаўся ад знаёмых, што непадалёк ад гарадскога пасёлка Наваельня жыве лясніч Лягзэа, які прадае, каму захоча, медыкаменты. Адкуль яны ў яго? Гэта здзіўляла і насцярожыла камандаванне. А змаганца з цяжкімі хваробамі даводзілася кожную хвіліну, кожную гадзіну. Неўзабаве высветлілася, што ў 1941 годзе пры адступленні наша вясковая частка пакінула на хутары некалькі санітарных машын. У іх былі скрынкі з рознымі інструментамі і лекамі. Гэты бяздзейны клад разведчыкі хутка даставілі ў партызанскі шпіталь.

Безумоўна, медыкаментаў патрабавалася многа. У сярэдзіне 1943 года яны сталі заканчвацца. З'явілася думка: а ці нельга здабыць іх у Дзягільскай балыніцы? Аднак залача была не з лёгкіх. У Дзягільскае размяшчаўся буйны нямецка-паліцэйскі гарнізон, а непадалёк ад балыніцы знаходзілася жандармерія.

Да аперацыі рыхтаваліся старанна. Падключылі сувязных падполшчыкаў, якія працавалі ў Дзягільскае.

Камандзір злучэння С.П.Шупеня разам з сакратаром Дзягільскага падполнага РК КП(б)Б, камісарам Ленінскай партызанскай брыгады Г.В.Макаравым і камандзірам брыгады Ф.М.Сінічкіным вырашылі гэтае пытанне даручыць партызанскаму атраду «Барашча». Намеснік камандзіра атрада па разведцы М.Р.Вахонін падтрымліваў цесную сувязь з дзягільскай падполлем, употай там быў, добра ведаў падыходы да балыніцы, таму што каля яе не аднойчы сустракаўся з партызанамі і яму людзям. Неабходны былі толькі чалавек, які ведаў, дзе ляжаць ме-

Ішла вайна народная

Ліпчанскі
Сусанін

Ідуць гады... Мяняюцца пакаленні... Пра што ты думаеш, салдат, у апошняй хвіліну свайго жыцця, калі, акрыяўлены, падаў на зямлю, і пад табою развіталіся сінёй мільганула неба?

Ты быў, салдат, перакананы, што менавіта цаной свайго жыцця абараняеш Радзіму-маці, а мужныя людзі, якія будуць жыць на гэтай зямлі пасля цябе, зберагуць у сваіх сэрцах памяць...

дыкаменты. Ім аказаўся ўрач А.А.Станкевіч, які раней працаваў у балыніцы.

План правядзення аперацыі ўзгаднілі са старшынёй Дзягільскага раённага антыфашысцкага камітэта Г.П.Сінічкінай і галоўным урачом балыніцы М.Я.Гулецкім. Дарэчы, ён з пачатку партызанскага руху падтрымліваў з падполшчыкамі самую цесную сувязь.

Партызанскі атрад «Барашча» меў вялікую патрэбу ў медыкаментах для шпіталь.

У ліпені 1943 года была распрацавана аперацыя па канфіскацыі вялікай колькасці медыкаментаў, інструментаў і пасцельнай бялізны з балыніцы Дзягільска. Весткі аб ахове балыніцы, размяшчэнні памішаннікаў, ключы сувязнага атрада «Барашча» П.У.Селуянава-Яхушава перадала загадзя...

...Глыбокай ноччу партызаны бяспечна знайлі ахову. Але дзверы балыніцы зачыніліся знутры цяжкім засовам. Тады з чорнага ўваходу пастукала Ванда Віткоўская. Паліцай добра ведалі яе голас. У дзвярах напачатку ўжо стаялі партызаны. Калі паліцай апуснуў засоў, дзверы расчыніліся, і ён тут жа быў «зняты». Такім чынам «сукалоўні» і другога. А далей усё пайшло так, як і было залучана. Медыкаменты і інструменты хутка былі пакладзены ў партызанскія машыны, якія адрозы зніклі ў цемры...

Гэта была вельмі важная перамога народных мсціўцаў. Ад смерці былі вырастаны дзесяткі і сотні партызан.

У справядачы Ленінскай партызанскай брыгады штабу Шучынскага злучэння сказана: «Дзягільскі антыфашысцкі камітэт... высыліла нам медыкаменты, усяляк дапамагаву, чым толькі мог...».

Нельга без хвалявання чытаць наступныя радкі.

Піша былі камандзір атрада «Чырвонаявардзейскі» І.Калашнік: «Раненыя з падзакіа гаварылі аб тым, хто забяспечваў шпіталь перавязачнымі матэрыяламі, медыкаментамі. Яны і не здагадаліся, што ўсё гэта рабіла сціплая жанчына — Лілія Дзімітрыева Даміянук з Дзяржына».

У сваім данясенні былі камісар Ленінскага атрада, малодшы палітрук Пётр

гадаў паставіць іх да сценкі. Так і стаялі некалькі хвілін сціплая гітлераўцы і насупраць іх — сівы стары ў стаптаных лапцях, напалаўзета босая жанчына і хлопчук у жоўтых чаравіках. Было зразумела: Філідовічаў нехта выдаў — інакш адкуль вораг ведае пра шпіталь?

— Выбірай, стары: або пакажаш, дзе шпіталь, або ім — смерць, — сказаў перакладчык.

Філідовіч маўчаў. Фашысты накіравалі аўтаматы на нявестку і ўнука. Хлопчык шчыльна прыціснуўся да маці.

— Дзе шпіталь? — крычалі фашысты, збіваючы старога. — Адказвай! Мы ведаем, хто ты такі...

Філідовіч, сабраўшы ўсе сілы, захоўваў спакой.

— Я не разумею пана афіцэра, — адказаў стары.

— Не разумееш, стары сабака! Тады спытай у твайго шчынока...

Гледзячы на дзёда, маўчаў і ўнук Фёдар. Страх, які ахапіў яго спачатку, прапаў.

— Білі мяне вельмі моцна, — успамінае ўсё да дробязей, быццам гэта было ўчора, дужы, шыракаплечы Фёдар Іванавіч, адзін з лепшых механізатараў мясцовага калгаса «Парэчка». — Два месяцы на спіну не мог легчы. Затым узялі пяццю, накінулі на шыю і, сганушы бярозу, капе вярочкі прыязалі да вераванця. Зноў білі. І так некалькі разоў імітавалі павешанне. Ад перажытага адрозы стала сівай галава. І ўсё гэта на вачах дзёда.

— З-за цябе, бальшавіцкая сволота, збіваем хлопчучка, — падшоў да старога перакладчык, — ратуў, пакуль не позна.

— Адпусціце іх, — шіха адазваўся Іосіф Юр'евіч, — яны ж нічога не ведаюць. У прыватнасці, вясну не ведаюць.

— Не залучай ашукаш, інакш будзе дрэнна, — загалосілі фашысты.

Акінуўшы развіталымі позіркам хату, І.Ю.Філідовіч адправіўся разам з атрадам карнікаў у лес. Іосіф Юр'евіч ішоў не спяшаючыся, шчыра і ўпэўнена, як ідуць сапраўдныя людзі па сваёй роднай зямлі, уважліва слухаў зімовую шчыню мяматых, казачных елак і соснаў, такую спакойную і ўрачыстую.

Ішлі доўга. Праз некалькі гадзін афіцэр занерваваўся, закручыў. І калі перакладчык (ужо каторы раз) спытаў пра шпіталь, Іосіф Юр'евіч, цяжка пераводзячы дыханне, спакойна, быццам нічога не здарылася, сказаў:

— Ужо засталася зусім многа. Толькі паднімецца вунь на той ўзгорак, — ён узяў, паказваючы наперад, сваю шырокую, жыстую руку. Стары сукімі, засмажымі вуснамі шптаў: «Ну, сволочы, ідзіце, ідзіце... Я пакажу вам партызанскі шпіталь...».

Рушлі далей. Неўзабаве некалькі фашыстаў-коннікаў, прывязавшы коней, рвануліся наперад, вырашыўшы, напэўна, асабіста разведць дарогу. Але Іосіф Юр'евіч, быццам прадчуваючы гэта, паспеў звярнуць ужо на ўчастак, дзе пачыналася самая небяспечная багна. Коні, не прайшоўшы і сарака метраў, пачалі правальвацца ў балота.

— Стой! — закрываў на ўсё горла звярэлы афіцэр, падбег ушчыльную да Філідовіча. — Дзе, гавары, шпіталь? — Ён з усеі сілы ўдарыў праваднікам па твары.

У вачах на нейкае імгненне пам'янежа, паспыліліся іскры, але свядомасць была яснай. Былы вясковы аслак, праўда, утрымаўся на нагах.

— Вам у шпіталь дарогі няма, — адказаў Філідов